

Kur'an Bize Yeter Söylemi,
Enbiya YILDIRIM,
Ankara: Takdim Yayınları 2019,
(2. baskı), 175 sayfa.

Kur'ân-ı Kerîm indirildiği zamandan itibaren tartışılmaz bir konuma sahiptir ve İslâm'ın ana kaynağı olma noktasında daima otoritesini korumuştur. Müslümanlar üzerinde kötü niyetler besleyen kimseler, Kur'an ile irtibatın koparlamayacağını anlamaları üzerine hadislerle yönelmişlerdir. 'Hadislere gerek olmadığı' iddiası veya 'Kur'an bize yeter' düşüncesi, her dönemde bazı kişiler tarafından savunulmasına rağmen cılız kalmış ve rağbet görmemiştir. Ancak hadisler ile irtibatı koparma çabaları XIX. Yüzyıldan itibaren karşılık bulmaya başlamış; hadislerle ihtiyaç olup-olmadığı meselesi, büyük bir problem ve tartışma konusu olarak Müslümanların karşısında yerini almıştır. Bunun üzerine Müslüman din adamları, sağlam bir dayanağı olmayan ve çoğunlukla kötü niyetli bu düşüncenin deliller bütününe müteveccih eserler kaleme almış ve insanların bu fitneye karşı müteyakkız olması için çalışmalar ortaya koymuşlar ve koymaya devam etmektedirler.

'Kur'an yeter, hadislerle gerek yok' anlayışının hatalı olmasıyla birlikte birçok sorunu beraberinde getirdiğini göstermeye yönelik çalışmalardan biri de Enbiya Yıldırım tarafından kaleme alınmış, iki bölüm ve sonuçtan müteşekkil *Kur'an Bize Yeter Söylemi* adlı eserdir.

Eserin birinci bölümünde yazar, "Kur'an İslâmı Söyleminin Görünümü" ana başlığı altında dokuz konuyu ele almıştır. İlk olarak "Meselenin Tarihî Kökenleri" konusunda bu akımın kökenlerinin eskiye dayanmasına karşılık tutunup bir harekete dönüşmediğini, XIX. yüzyılda yankı bulup yayılmaya başladığını ve ortaya çıkışında İngilizlerin etkisinin olduğunu ifade eden Yıldırım, "Bu Dönemde 'Kur'an Yeter' Diyenlerin Profilleri" konusunda ise günümüzde bu fikri savunanların, Seyyid Ahmed Han (v. 1898), Abdullah Çekrâlevî (v. 1914) gibi söz konusu akımın öncülerinden farklı olduğunu söyler. Buna göre 'Kur'an yeter' diyenler genel itibariyle İslâmî ilimlerde uzmanlaşmamış kişiler olması yanında yeterli dinî birikime sahip kişilerden de aynı düşüncüyü savunanlar mevcuttur. Ayrıca aynı fikiri benimseyen bir grup daha vardır ki bu kişiler, Arapça bilmeyip yapılan çeviriler üzerinden konuşmakta ve Kur'an'ın

Türkçe mealiyle yetinmektedir.

Müellif, üçüncü olarak hadislerin güvenilir olmadığını söyleyenler tarafından ortaya atılan “Hadislerin Sayısal Çokluğu İddiası” konusu üzerinde diğer konulara nazaran fazlaca durur; nicel ifadeler, bazı hesabî bilgiler ve örneklerle durumun müddeilerin zannettiği gibi olmadığını ispat etmeye çalışır. Bir râvî veya bir kelime dahi değiştiğinde bunun ayrı bir hadis kabul edildiğine vurgu yaparak çoğu zaman ayrı hadis kabul edilen rivâyet kümesinin aslında bir hadisi ifade ettiğine dikkat çeker. Devamında hadisleri iki grup şeklinde ele alarak durumu değerlendirir: Birinci gruptakiler; Müslümanların gündelik hayatta sıkça başvurduğu hadislerdir ve bunlar namaz, oruç gibi ibadetlerin temelini oluşturan ve bizzat uygulanarak da aktarılan rivâyetlerdir. Bu gruptaki hadislerin sıhhati konusunda daha titiz davranılmış ve buradaki sahîh olmayan rivâyetler, hadislerin tümünden şüphe edilmeyecek boyuttadır. Ayrıca yazar, mezhepler arasında bulunan bazı farklılıkların sebebini de konuyla ilgili birkaç rivâyetten birinin tercih edilmesine bağlar. Bu farklılıkların çelişki değil, esneklik/kolaylık olduğunu ve her birinin sünnette yer aldığını kabul ettiğimizde sorun kalmayacağını belirtir. İkinci gruptakiler: Gündelik hayatta sıkça müracaat edilmeyen hadislerdir. Yıldırım, hadisleri reddeden veya şüphe duyanların bu gruptaki hadisleri dikkate aldığını ifade eder ve çok fazla sayıda olmayan bu rivâyetleri esas alarak tüm hadis külliyyâtının reddedilmesini sağlıklı bulmaz. Ayrıca bu gruptaki hadislerin tamamı kabul edilmese bile dinde bir eksiklik söz konusu olmayacağını, bu kısmın fikir imal ettiğimiz alan kabul edilebileceğini söyler. Konuyla alakalı son olarak mevzubahis sorunun çıkmasında iki zümrenin etkisinden bahseder. Bunlar; tartışma konusu olan rivâyetlerin hangi alanda olduğunu göz ardı edip bütün külliyyatı reddedenler ve hadis kitaplarını kutsal kitaplar gibi görenlerdir.

“Hadisler içinde Sahîhler Olabilir Yaklaşımı” başlığı altında “Kur’an yeter” diyenlerin başka bir iddiası ele alınmıştır. Kur’an’ın kesin olması ve kendini de açıklayıcı tanımlaması, hadislerde hangilerinin sahîh olduğunun bilinemeyeceği ve Hz. Peygamber’in de (s.a.v.) tamamen Kur’an’a uygun hareket ettiğinden hareketle hadislere gerek olmadığını savunanlara karşı yazar, bilgilerin sahîh hadisle amelî öncelediğini ve bunun için kriterler geliştirdiklerini ifade etmiştir. Ayrıca Kur’an’ın Allah Resûlü’ne (s.a.v.) açıklama görevi verdiğini ve O’nun (s.a.v.) Kur’an’a uygun yaşaması, Kur’an’ı açıklamaya yönelik izahlar yapmasına engel teşkil etmediğini eklemiştir. Nitekim bir peygamberin sadece âyetleri okumak üzere gönderildiği iddia edilemez.

Beşinci olarak “Kur’an’la Yetinmek Adına Olumsuz Her Malzemenin Kullanılması” başlığı altında Yıldırım, “Kur’an yeter.” diyenlerin, rivâyetleri keyfi kullanmalarını, inkâr ettikleri hadisleri delil olarak getirmelerini yadırganacak bir durum olarak telakki eder. Akabinde mezkûr söylem sahiplerinin rivâyetler üzerinden yaptıkları bir eleştiriyi örnek göstererek bu eleştiriyi kritik eder. “Hz. Peygamber’in (s.a.v.) Kur’an’ın Önüne Koyulduğu İddiası” başlığı altında ise

“Sadece Kur’an” söylemiyle hareket edenlerin, bizleri Kur’an ile hadisleri eş değer görmekle ithamlarını haksız bulur.

Müellif, “Ülkelerin Sadece Anayasayla Yetinmemesi” başlığı altında konuyu günümüzle irtibatlandırarak hadislerin gerekliliğini izah etmektedir. Anayasa ve kanunlar ile Kur’an ve hadislerin arasında şöyle bir benzerlik ilişkisi kurar: Kur’an ve anayasada temel ilkeler yer alır; ayrıntılar kanunlar ve hadisler üzerinden verilir. “Hz. Peygamber’in (s.a.v.) Saygınlığına Zarar Verilmesi ve Sıradanlaştırılması” konusunda ise Kur’an’la yetinmek gerektiğini savunanların Hz. Peygamber (s.a.v.) için saygı ifadelerini kullanmamalarını ve bunun sebebini ele almış, Müslümanlara düşen görevin Allah Resûlü’nün (s.a.v.) konumunu korumak olduğunu sosyal hayat ile de alaka kurarak anlaşılır bir şekilde beyan etmiştir.

Kitabın birinci bölümünün “Hadislerin Toptan Reddinin Vahim Sonuçları” başlıklı son konusu, genel olarak bir veya iki paragraf hacminde açıklamalarla yedi alt başlıkta işlenmiştir. Kur’an ile yetinip hadisleri göz ardı edenlerin bu tutumuna karşılık; Hz. Muhammed’in (s.a.v.) hayatı hakkında anlatılanlara da inanmamaları beklenmekte, Hz. Peygamber’den (s.a.v.) bahseden âyetlerin anlamını yitirmesi, dinin sekülerleştirilmesi projesine göz göre göre katkı sağlanması ve herkesin âyetleri kendince yorumlaması sorunuyla birlikte değerlerin örselenmesi, İslâm kültür ve medeniyetinin yok olup gitmesi ve ümmetin kimliğinin zedelenme tehlikesi karşımızda durmaktadır. Ayrıca Hz. Muhammed’in (s.a.v.) söyledikleri/yaptıkları bir şey ifade etmiyorsa Kelime-i tevhîdin ikinci cümlesinin de bir karşılığı kalmamakta, İslâm’ın ilk zamanından günümüze kadar gelen uygulamaların, kuşaklar aracılığıyla aktarılan mirasın bir kenara bırakılmasıyla son olarak İslâm’ın Hak din olup olmadığının sorgulanması karşımızda duran muhtemel risk ve sonuçlardır. Böylece mevzu bahis söylemin tarihi, söylem sahiplerinin iddiaları ve iddialara verilen cevaplar, hadislerin kabul edilmemesinin doğuracağı sonuçlar anlatılarak birinci bölüm tamamlanmıştır.

“Kur’an’la Yetinmenin Kur’an Işığında Tahlili” başlıklı ikinci bölüm, on alt başlıktan oluşmaktadır. İlk olarak “Kur’an Yeter Diyenlerin Delil Olarak Aldıkları Başlıca âyetler” konusu ele alınmıştır. Önce iddia sahiplerinin dayandıkları bazı âyetlere -Arapça metni ve mealıyla birlikte- ve âyetlerden çıkardıkları sonuçlara yer veren yazar, ardından her birine birkaç maddede cevap vermektedir. Akabinde “Kur’an’ın Korunduğu, Hadislerin Böyle Olmadığı Argümanı” alt başlığında daima dile getirilen Hicr sûresindeki (15/19) “Hiç şüphesiz, zikri biz indirdik, onu koruyucu olan da biziz/انا نحن نزلنا الذكر وانا له لحافظون” âyet-i kerîmesi üzerinden, siyak-sibak hususunu da dikkate alarak cevap niteliğinde bir açıklama yapar. “Kur’an’ın Kendisini Merkeze Almasının Nedeni” konusunda da Hz. Peygamber’in (s.a.v.) Kur’an’a uymakla sorumlu olduğu, bu yüzden de hepimizin aynı düzlemde bulunduğunu söyleyenlere bizzat Kur’an’ın Hz. Peygamber’e (s.a.v.) tanıdığı önceliği vurgulayarak Allah

Resûlü'nün (s.a.v.) sadece âyetleri okumak ve onlara uymak dışında bir şey yapmadığının düşünülemediğini kısa bir şekilde izah eder.

“Kur'an'ın Hz. Peygamber'e (s.a.v.) Bahsettiği Konum” başlığı altında Kur'an'ın Hz. Peygamber'i (s.a.v.) nereye ve nasıl konumlandığı dokuz maddede ele alınmıştır. Ancak maddelere geçmeden önce sadece Kur'an'ın yeteceğini savunanların, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Kur'an'a uygun yaşamasından dolayı âyetlerde ona itaatin emredildiği, bunun dolaylı olarak yine Kur'an'a uymak anlamına geldiğini iddia etmelerine iki açıdan itiraz edilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.), sadece âyetleri tebliğ edip ilave bir şey yapmadıysa itaati emreden âyetlerin anlamı kalmamaktır. Aynı şekilde onun örnek alınmasının emredildiği âyetler için de durum böyledir. Buna göre Müslümanlar ile Hz. Peygamber (s.a.v.) aynı düzlemde yer alacağından uymaları ve örnek almalarının söylenmesine gerek kalmamaktadır. İkinci olarak Allah'ın bazı işlerde Resûlullah'ı (s.a.v.) tasvip etmediği bilinmektedir. Dolayısıyla tasvip ettikleri de vardır ki gündelik hayatta karşılaşılan pek çok sorun veya durum Kur'an'da yer almamaktadır. Bu da Allah Resûlü'nün (s.a.v.) kendi tasarrufları bulunduğunu ve bunların göz ardı edilemeyeceğini gösterir. Bu yönde izahlardan sonra sırayla; Allah'ın Hz. Peygamber'den (s.a.v.) tebliğ etmesini istemesi, Kur'an'ın Hz. Peygamber'den (s.a.v.) kendisine uymasını istemesi, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Allah'ın kontrolünde olması, Kur'an'ın Hz. Peygamber'i (s.a.v.) rehber olarak önümüze koyması, Hz. Peygamber'e (s.a.v.) itaatin emredilmesi, Kur'an'ın Hz. Peygamber'e (s.a.v.) saygı gösterilmesini istemesi, Allah'ın Hz. Peygamber'e (s.a.v.) kendi adına hareket etme yetkisi vermesi ve Peygamberinin rüyasını gerçekleştirmesi, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) açıklama görevi hususlarının yer aldığı âyetler zikredilmiş, ihtiyaca göre kısa veya uzun açıklamalar yapıp örnekler sunulmuştur.

Yazar, “Âyetleri Anlamak İçin Hadislere Olan İhtiyaç” başlığı altında söylem sahiplerinin hadisleri görmezden gelip âyetleri anlamada kendi yorumlarını hadislerin yerine koymalarına anlam veremediğini ifade ettikten sonra maddeler halinde örnek olarak ezan, abdestin alınışı, cünüplüğün ne olduğu, namaz vakitleri, namazın eda şekli, cuma ve korku namazı, zekât, oruç, hac konuları, zihâr ve îlânın mahiyeti gibi birçok konuyu sadece Kur'an'dan öğrenemeyeceğimizi ve hadisleri yok saydığımızda ne gibi sorunlar ile karşılaşabileceğimizi arz etmiştir.

“Kur'an'daki Şahıs, Coğrafya ve Tarih... Merkezli Anlatımları Anlamak için Sadece Hadislere Değil Başta Siyer, Tarih Olmak Üzere Her İlme ve Bilgiye İhtiyaç Duymamız” adlı altıncı başlıkta Kur'an'ı anlamada sadece hadislere değil, birçok bilgiye ihtiyaç duyulduğu örnekler verilerek anlatılmış ve bu bilgileri göz ardı ettiğimizde çıkabilecek sonuçlar veya âyetlerde anlaşılacak birçok husus bulunacağı beyan edilmiştir.

“Hadislerin Mezhepsel Bölünmelere ve Tefrikaya Neden Olduğu İddiası” başlığı altında yazar, söylem sahiplerinin bu iddiasına karşılık hadisler kabul

edilmediği takdirde bile ortak bir Kur'an anlayışının sağlanamayacağını ve âyetlerin farklı yorumlara açık olduğunu savunur. Bunu da Arap dili üzerinden birçok konu ve âyet örneğinde destekler. Meselâ; abdest ve boşanan kadınların iddet süresi gibi konuların geçtiği âyetlerden farklı hükümler çıkarılmıştır. Böylece, âyetlerin de doğru olması muhtemel farklı hükümler çıkarılmaya müsait olduğu görülür. Konunun alt maddelerinin birinde inançla ilgili âyetlerin itikadî mezheplerin oluşmasında nasıl rol oynadığını; diğer bir maddede kıraat farklılıklarından dolayı da âyetlerden farklı anlamlar çıkarıldığını birkaç örnek eşliğinde izah etmiştir.

“Kur'an'ın Hz. Peygamber'e (s.a.v.) Yöneltilen Her Soruya Cevap Vermemesi” başlığı altında “Sana soruyorlar.” şeklinde Hz. Peygamber'e (s.a.v.) sorulan sorular ve verilen cevapları konu edinen âyetler dışında da Allah Resûlü'ne (s.a.v.) sorular sorulduğu ve onun cevap verdiği belirtilmiş, bunların hepsi âyet şeklinde vaki olsaydı Kur'an'ın ciltler dolusu olacağı dolayısıyla âyetlerde yer almayan diğer birçok soruyu Hz. Peygamber'in (s.a.v.) cevapladığı ifade edilmiştir. “Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Haram Koyma Yetkisi” konusunda ise haram ve helallerin Kur'an'da belirlenenler ile sınırlı olduğunu iddia edenlere cevap verilmiştir. Öncelikle her konu ile ilgili âyet indirilseydi Kur'an'ın epey hacimli olacağı ve Hz. Peygamber'in (s.a.v.) âyetleri okuyup aktarma dışında hiçbir yetkisi bulunmadığının düşünülmemeyeceği tekrar vurgulanmış, ardından iddianın arkasında yatan temel sorunun Kur'an'a bakışta olduğu zikredilmiştir. Hakkında âyet inmeyen, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) haram olduğunu belirttiği birçok fiil vardır. “Bunların akılla da haram olduğu bilinebilir” şeklindeki farazi itiraz, akılla bilinebilecek başka haramların Kur'an'da yine de mevcut olduğu örnekler eşliğinde reddedilmiştir. Ardından Hz. Peygamber'in (s.a.v.) helal-haram kılma yetkisi olduğunu gösteren âyetler sıralanmış, meseleye Kur'an'da yer almayıp yeni çıkan/güncel problemler üzerinden de bakılarak açıklama getirilmiştir.

İkinci bölümün “Hz. Peygamber (s.a.v.) Zamanında Olup da Kur'an'da Zikredilmeyen Hususlar” adlı son başlığında Yıldırım, “*وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ* /Yaş ve kuru ne varsa hepsi apaçık Kitab'ın içindedir” (el-En'am 6/59) âyetini delil getirerek her şeyin Kur'an'da yer aldığı savunanların iddiaları kabul edildiği takdirde Kur'an'ın çok hacimli olması gerektiğini, Kur'an'da temel ilkelerin yer aldığı ve bu ilkeler doğrultusunda bazı konuların ve günümüzde yeni çıkan meselelerin çözümünün Hz. Peygamber'e (s.a.v.) ve bize bırakıldığını savunur. Bunu da evlenilmesi haram olan kadınlar, yenilmesi yasak olan hayvanlar üzerinden örnekleyerek açıklar, ardından sadece hadislerde geçen birkaç meseleyi zikreder ve ikinci bölümü böylece sonlandırır.

Kitabın sonuç kısmında; bir kesimin yazılı klasiklere sıkı sıkı bağlı kalıp buradaki bilgileri mutlak hakikat kabul ettiği, bir kesimin ise hadislerin tefrikaya neden olduğunu iddia edip Kur'an ile yetinilmesini savunması üzerine bir ifrat-tefrit durumu yaşandığı ve itidalin yolunun Hz. Muhammed'e (s.a.v.) hak

ettiği değeri vermekten geçtiği ifade edilmiştir. Tartışmaya sebep olan hadislerin, hadis kllyatı içinde çok fazla yer kaplamadığı ve tartışma yaratacak boyutta olmadığı bilinerek daha önemli meselelere yönelmek ve zamanı mühim konulara harcamak gerektiği vurgulanmıştır.

Tanıtmaya çalıştığımız eser, anlaşılır ve halka hitap eden bir dil ve üslupla yazılmış; konular, iddialar üzerinden giderek açıklamalar ve örneklerle işlenmiştir. Ayrıca açıklama ve verilen cevaplarda öncelikle âyetler üzerinden gidilmesi önemlidir. Günümüzde tartışılan konular arasında yer alan “Kur’an bize yeter.” söylemine dair bilgi sahibi olmak isteyenlerin okuması gereken ve Kur’an’ı anlamada hadislerle olan ihtiyacı zlı bir şekilde anlatan bu çalışma konunun çerçevesini çizmiş, problemlere işaret etmiş, çözüm yolları önermiştir. Bu şekli ile, ‘Kur’an bize yeter’ söylemi bağlamında mutlaka temel müracaat kaynaklarından birisi olma konumunu elde etmiştir.

Elif YAVUZ (elif.yavuz16@gmail.com)

Marmara Üniv., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hadis, İSTANBUL